

**Technische vragen over de Statenmededeling Plus: Concept Uitvoeringsagenda Landbouw & Voedsel;
Statenmededeling plus: Tweede wijziging Subsidieregeling Landbouw innovatie Noord-Brabant 2023-2027;
Statenmededeling plus: Begrotingswijziging Landbouw & Voedsel ter voorkoming van het stilvallen van de uitvoering
én Statenmededeling: Uitvoering Natuurinclusieve Landbouw.**

Naam Fractie: BBB, Marcel Berkvens

	Vraag	Nadere toelichting
1	Hoe worden agrariërs concreet ondersteund bij de overgang naar natuurinclusieve landbouw, en welke rol spelen coaches hierbij?	Natuur- en landschapsinclusieve landbouw: We ondersteunen met een aantal instrumenten. We zetten in op belonen via de Brabantse Biodiversiteitsmonitor Melkveehouderij en werken ook aan biodiversiteitsmonitoren voor akkerbouw en graasdieren (oa zoogkoeien). Tot eind dit jaar zijn nog inspiratiebedrijven actief waar ondernemers ideeën en inspiratie kunnen op doen bij vooruitstrevende vakgenoten. Rondom de Brabantse Biodiversiteitsmonitor Melkveehouderij wordt een leergemeenschap opgestart, ook om onderling leren te faciliteren. Daarnaast zetten we in op extensivering, door ondernemers een voordeel te geven bij de uitgifte van tijdelijke provinciale pacht, indien mogelijk verpachten we ook langer dan één jaar. Daarnaast maken we extensiveren haalbaarder via de grondregeling voor natuurinclusieve landbouw en in een iets lichtere vorm de regeling grond voor graasdierhouderij. De coaches hebben een brede opdracht, zij staan de ondernemer bij bij het inpassen van natuurinclusieve landbouw in de bedrijfsvoering, kunnen daarbij begeleiden en kunnen helpen met het krijgen van toegang tot de hierboven genoemde instrumenten.
2	Welke criteria worden gebruikt om de beoogde 10% biologische landbouw in 2027 te meten?	Hiervoor worden jaarlijkse cijfers van het CBS gebruikt.
3	Hoe wordt de definitie van <i>natuurinclusieve landbouw</i> afgestemd met landelijke richtlijnen?	Er is nog geen eenduidige 'strakomlijnde' landelijke of provinciale definitie van natuurinclusieve landbouw, dit is een bewuste keuze geweest om agrariërs te inspireren stappen te zetten in de richting van natuurinclusieve landbouw. WUR werkt in opdracht van het ministerie van LNV aan een landelijke definitie waarbij wordt onderzocht of NIL

		niveaus op basis van KPI's gedefinieerd kunnen worden. Ambtelijk is er regelmatig overleg hierover waarbij afstemming centraal staat. Afhankelijk van de voortgang op rijksniveau overwegen we wel of niet aan een eigen definitie te gaan werken. In beide gevallen is goede afstemming cruciaal.
4	Op welke manier wordt het beleid gericht op de reductie van ammoniak-, geur- en fijnstofemissies uit stallen geëvalueerd?	Duurzaamheid en circulaire landbouw: De beschreven activiteiten binnen de Uitvoeringsagenda op het gebied van de genoemde emissiereducties zullen worden gemonitord en na afloop worden geëvalueerd.
5	Hoe wordt de kringlooplandbouw ondersteund en welke innovaties worden in dit kader gestimuleerd?	Kringlooplandbouw is een vorm van duurzame landbouw waarbij de kringloop van stoffen in een gebied gesloten is. Je probeert stoffen, bv mineralen, weer her te gebruiken, de mineralen verliezen naar bv het milieu te beperken en minder afhankelijk te worden van externe mineralen inputs (mn. kunstmest en krachtvoer). In kringlooplandbouw wordt alle biomassa optimaal gebruikt. De reststromen van de ene keten zijn de grondstoffen voor een andere keten. Zo wordt bijvoorbeeld voedsel dat mensen niet meer kunnen of willen eten als diervoer gebruikt. We faciliteren bijvoorbeeld innovaties die stal-emissies en veld-emissies verminderen om zo de mineralen (m.n. N & P) verliezen naar water lucht en bodem te beperken. Participatie in de Versnellingsaanpak emissiearme landbouw waarbinnen provincies, sectoren en rijk samenwerken aan het realiseren van experimenteellocaties is een voorbeeld. Daarnaast ondersteunen we een aantal stal-innovaties, faciliteren de experimenteel locatie VDBORNE Campus en AgroProeftuin De Peel. Ook op gebied van reststroomverwaarding worden innovaties gefaciliteerd. Verder proberen we geld uit nationale en Europese regelingen beschikbaar te maken voor Brabantse innovaties op gebied van kringlooplandbouw. Ook het stallenbeleid en de Uitvoeringsagenda Mest dragen bij aan kringlooplandbouw. Ook BodemUp is een groot meerjarige programma dat boeren helpt bij realisatie van kringlooplandbouw.
6	Wat zijn de belangrijkste hindernissen voor het verhogen van het areaal eiwitrijke gewassen en hoe wordt de markt daarvoor gestimuleerd?	Het verhogen van het areaal aan eiwitrijke gewassen, zoals peulvruchten (erwten, bonen, lupine, soja) wordt geconfronteerd met verschillende hindernissen:

		1. Economische concurrentie met traditionele gewassen: - Eiwitrijke gewassen moeten concurreren met traditionele gewassen zoals mais, aardappelen, suikerbieten, die vaak hogere opbrengsten en stabielere prijzen bieden. Boeren kiezen daarom vaak voor gewassen die financieel aantrekkelijker zijn. - Subsidie- en prijsondersteuningsmechanismen zijn vaak gericht op gangbare gewassen, waardoor eiwitrijke gewassen minder financieel aantrekkelijk worden. 2. Onvoldoende marktontwikkeling en vraag: - De markt voor plantaardige eiwitten groeit, maar het blijft nog steeds relatief klein in vergelijking met vlees en zuivel. Onvoldoende vraag naar eiwitrijke gewassen beperkt de groei van hun areaal. - Consumenten zijn soms minder bekend met (de voordelen van) het eten van peulvruchten en de bereidingswijzen ervan, dit remt de consumptie. 3. Gebrek aan kennis en ervaring bij boeren: - Veel boeren hebben beperkte ervaring met de teelt van eiwitrijke gewassen. Ze missen kennis over de optimale teeltmethoden, plaagbeheersing en oogstechnieken voor deze specifieke gewassen. 4. Risico's en onzekerheden in de teelt: - Eiwitrijke gewassen zijn vaak gevoeliger voor ziektes en plagen, wat de risico's voor boeren vergroot. De opbrengsten zijn daardoor vaak wisselend. De bereidheid om deze gewassen te gaan telen wordt hierdoor beïnvloed. 5. Technologische beperkingen: - Innovaties in de veredeling van eiwitrijke gewassen, zoals droogtetolerante of ziektebestendige rassen, zijn vaak minder ver ontwikkeld dan bij andere gewassen, wat de opbrengsten en teeltsucces beïnvloedt.
--	--	--

		Om deze hindernissen te overwinnen, is een gecombineerde aanpak nodig die economische prikkels, verbetering van kennis en ervaring, medewerking van de retail en een verandering van de consumptie van meer plantaardige eiwitten van consumenten inhoudt.
7	Hoe wordt de doelstelling om de consumptie van plantaardige eiwitten te verhogen naar 50% ten opzichte van dierlijke eiwitten ondersteund in beleid en subsidies?	Het verhogen van de consumptie van plantaardige eiwitten gebeurt op de volgende manieren: - De provincie ondersteunt de "Green Deal Eiwitrijke Gewassen", beter bekend als de Bean Deal. Dit is een landelijke samenwerking die gericht is op het bevorderen van de teelt en consumptie van plantaardige eiwitten. Deze Green Deal heeft als doel om de productie van eiwitrijke gewassen te vergroten en de afzetmarkt voor plantaardige producten te stimuleren. Inmiddels hebben 72 partijen de Bean Deal ondertekend, waarvan 12 Brabantse partijen. - De provincie biedt subsidies en steun aan innovatieve projecten en bedrijven die bijdragen aan de eiwittransitie. De innovatiecoalitie 'Toekomstbestendige Ecosystemen Eiwittransitie Brabant' is gericht op het versnellen van de eiwittransitie. De focus ligt met name op procestechnologie (fermenteren, extraheren, distilleren en milde conservering). - We subsidiëren The Proteïne Community, een platform dat zich inzet voor samenwerking tussen alternatieve eiwitstart-ups en –bedrijven. Ook organiseren we samen met hen kennisbijeenkomsten voor Brabantse partijen, om hen te koppelen aan (inter)nationale bedrijven en partners. - De provincie is onderdeel van het programma Plant Proteïne Forward, dat het doel heeft opschaling van keteninitiatieven die bijdragen aan hogere consumptie van Nederlands geteeld plantaardig eiwit. - De provincie investeert in samenwerkingen met kennisinstellingen zoals HAS, Avans, Curio, WUR. Deze instellingen doen onderzoek naar

		nieuwe eiwitbronnen, veredelingsmethoden, en duurzame productiemethoden die de eiwittransitie kunnen versnellen. - We investeren in campagnes die de consument bewust maken van de voordelen van plantaardige eiwitten. Dit gebeurt bijvoorbeeld via scholen, supermarkten en lokale initiatieven die gezonde en duurzame voeding promoten. Een mooi voorbeeld hiervan is de gebiedspilot CHIEF die heeft plaatsgevonden in Altena. Met als doel de bewustwording bij consumenten te vergroten om meer plantaardige eiwitten te consumeren. - De provincie zet zich in voor een circulaire landbouw waarin plantaardige eiwitten een centrale rol spelen.
	Hoe wordt de communicatie tussen agrariërs en burgers verbeterd, en welke educatieve programma's worden hiervoor ingezet?	Gemeenschapsinclusieve landbouw: We doen dat via een aantal lijnen zoals: - De week van ons eten ('Dutch Food Week'), - Bijdrage aan/samenwerking met Embassy of Food ihkv Dutch Design Week
9	Wat zijn de verwachtingen van agrarische ondernemers in de overgang naar meer sociale en korte ketens?	We hebben geen onderzoek naar de verwachtingen van agrarische ondernemers op dit punt gedaan en hebben daar geen specifiek beeld bij.
10	Hoe worden samenwerkingen met belangrijke stakeholders zoals ZLTO en kennisinstellingen gemonitord en welke impact hebben deze samenwerkingen op de gestelde doelen?	Samenwerking met partners: Er is geen expliciete monitor per stakeholder. Er wordt gemonitord op projectniveau: worden de doelen behaald en wat betekent dit voor het behalen van de doelstellingen.
11	Op welke wijze worden regionale verschillen meegenomen in de aanpak van landbouwtransitie?	Projecten en regelingen zijn meestal gekoppeld aan een bepaalde thematiek of sector. De inzet van die projecten en regelingen landt dan ook vooral in de regio's waar die thema's spelen of sectoren aanwezig zijn.

Verduidelijkende en technische vragen naar aanleiding van uitvoering natuur inclusieve landbouw

Vraag	Nadere toelichting
-------	--------------------

1	Wat zijn de belangrijkste criteria voor de indeling van natuurinclusieve landbouw in niveaus 1 tot 4? Hoe verschilt elk niveau qua praktische uitvoering voor de boer?	Definitie en niveaus van natuurinclusieve landbouw: Het definiëren van niveaus gebeurt op wetenschappelijke basis door de WUR, in opdracht van het ministerie van LVVN. Zij hanteren daarbij drie uitgangspunten: - Natuurinclusieve landbouw bestaat uit drie dimensies, namelijk het verminderen van impact van ongewenste emissies, het inzetten van natuurlijke processen als alternatief voor externe inputs en het nemen van maatregelen op specifieke soorten of landschapselementen ('sparen', 'benutten' en 'verrijken'). - Ieder niveau heeft zijn eigen bestaansrecht, het doel van de indeling is niet groei in de niveaus. - De niveaus worden beschreven op bedrijfsniveau, niet op perceelsniveau. Er is een eerste rudimentaire schets gemaakt van hoe onderscheid kan worden gemaakt. In de eerste twee niveaus is sprake van een gangbare bedrijfsvoering en –strategie, waarbij in meer of mindere mate ruimte wordt gemaakt voor natuurinclusieve maatregelen. In de laatste twee niveaus wordt de bedrijfsvoering en –strategie in meer of mindere mate aangepast aan natuurinclusieve principes zoals hierboven. Er moet nog veel uitgewerkt worden, wij zijn als provincie betrokken maar niet in de lead dus we willen er niet op vooruit lopen, maar in essentie zit het onderscheid in de mate waarin de bedrijfsvoering aangepast wordt aan natuurinclusieve principes.
2	Hoe verloopt de koppeling tussen deze niveaus en de al bestaande KPI-systematiek voor agrarische bedrijven?	Het ministerie heeft ambtelijk uitgesproken de nadere uitwerking van de definitie vorm te willen geven aan de hand van KPI systemen. Dit moet nog volledig uitgewerkt worden, hier kunnen we nu nog niets over zeggen.
3	Wat is de specifieke rol van de natuurinclusieve ondernemerscoaches bij het ondersteunen van boeren in de uitvoeringsfase van hun plannen, naast de planvorming?	Ondersteuning en coaching van agrariërs: De coaches hebben een brede opdracht en zijn in de uitvoering beschikbaar als sparringpartner.
4	Hoe wordt de doorverwijzing van andere coaches, zoals zaakbegeleiders, naar natuurinclusieve ondernemerscoaches gestroomlijnd?	De verschillende coaches worden geïnformeerd over elkaars opdracht, rol en aanbod richting de boer. Beschikbaar onderliggend materiaal wordt gedeeld. Coaches krijgen de opdracht om door te verwijzen. Tot slot organiseren we op onregelmatige basis bijeenkomsten met een relevant programma waar coaches elkaar ook kunnen ontmoeten.

5	Waarom is ervoor gekozen om de subsidieregeling voor het opstellen van businessplannen voor omschakeling naar natuurinclusieve landbouw niet opnieuw open te stellen?	Subsidieregelingen: Brabant Advies concludeerde in haar evaluatie onder andere dat de relatieve meerwaarde van het instrument 'businessplan' beperkt was voor de ondernemer, maar dat coaching in brede zin belangrijk was, zonder dat dat specifiek gericht was op het businessplan. Wij kregen dezelfde feedback van een aantal deelnemers. Hierop hebben wij de regeling niet opnieuw open gesteld en de coaches een veel bredere opdracht gegeven, zodat zij in overleg met de ondernemer kunnen doen wat nodig is en helpt.
6	Wat zijn de alternatieven voor boeren die in de startfase van omschakeling geen gebruik meer kunnen maken van deze subsidieregeling?	Initiatiefnemers kunnen daarvoor bij de coaches terecht. Mocht blijken dat er kennis nodig is waarover de huidige coaches niet beschikken, dan zal dat toegevoegd worden aan het team.
7	Hoe wordt de grondregeling natuurinclusieve landbouw aangepast op basis van de aanbevelingen van BrabantAdvies?	Grondregeling en extensivering: Dit is nog in voorbereiding. Belangrijk is dat we een alternatief ontwikkelen voor de formele stap van het kunnen overleggen van een businessplan, die de beoordelingscommissie in staat stelt de plannen goed te beoordelen. Daarmee en in samenhang kijken we waar we de regeling laagdrempeliger kunnen maken en met name het besluitvormingsproces kunnen versnellen.
8	Welke maatregelen worden genomen om meer grond beschikbaar te stellen voor extensieve landbouw in overgangszones rond Natura 2000-gebieden?	We hebben de beleidsregeling Grond voor graasdierhouderij beschikbaar voor dit doel, met rijksfinanciering (22,5 mln) vanuit de versnellingsmiddelen 2022. Zodra het staatssteunkader is goedgekeurd willen hier ook een subsidieregeling voor openstellen. Vanuit de koploperprojecten BPLG is inmiddels ook € 85 mln beschikbaar voor dit doel. Hoe we deze middelen precies gaan inzetten wordt momenteel uitgewerkt. Verder maken we naar aanleiding van de motie M59-2024 een stappenplan voor de uitgifte van provinciale gronden.
9	Hoe wordt de leergemeenschap voor de Brabantse Biodiversiteitsmonitor Melkveehouderij (BBM) gestructureerd, en wat is de rol hiervan bij het ondersteunen van boeren in de praktijk?	Kennisdeling en leergemeenschappen: De Leergemeenschap voor de BBM wordt getrokken door ZLTO en Boeren natuur Brabant. De leergemeenschap werkt vraaggestuurd, zij inventariseert frequent de kennisbehoefte bij agrariers en veranderingen in kennisbehoefte. De leergemeenschap ondersteunt via -bij voorkeur bestaande- studiegroepen melkveehouders en graasdierhouders. Daarbij ligt de nadruk op

		dat boeren het meest van elkaar willen en kunnen leren. Daarnaast worden ook kennissessies voor boeren georganiseerd waarbij deskundigen worden betrokken om boeren van kennis te voorzien.
10	Op welke manier kunnen ook andere sectoren, zoals de akkerbouw, worden betrokken in een vergelijkbare leergemeenschap voor verduurzaming en natuurinclusieve landbouw?	Daar is op dit moment nog geen uitwerking aan gegeven. Brabant Advies adviseerde ook verbreding naar andere sectoren zoals ook akkerbouw. Dit wordt nog uitgewerkt en dit vraagstuk nemen we daar in mee. Overigens wordt er in andere trajecten, zoals bijvoorbeeld Bodem Up, Brabant Bemenst Beter en de Biodiversiteitsmonitor Akkerbouw, op verschillende manieren gewerkt aan dit thema.
11	Welke specifieke strategieën worden gebruikt om agrariërs te informeren over nieuwe beleidsinstrumenten, en hoe worden partners zoals ZLTO hierbij betrokken?	Communicatie en betrokkenheid: We gebruiken daarbij: - De websites van de provincie Noord-Brabant - De gebruikelijke wettelijke publicaties - De Whats up-service voor veehouders (veehouders moeten zich zelf aanmelden). - Social Media (bijv. LinkedIn) - Via werkgroepen, samenwerkingen en bijeenkomsten zoals Taskforce Toekomstbestendige Stalsystemen en LIB; in een aantal gevallen is dit ook samen met ZLTO.